

De Bandbreedte van het Baptisme

Twee opmerkingen Vooraf

- Deze lezing is te beschouwen als een vervolg op de eerste Reilinglezing, in 2009, over de grenzen van het baptisten vrijheidsbegrip. En dan nu specifiek toegepast op wat beschouwd kan of zou moeten worden als de grenzen aan het baptist-zijn. Een voortzetting van het gesprek over grenzen, waarbij ik gebruik maak van het gedachtengoed van Jannes Reiling, al dan niet hardop uitgesproken.
- Er is een onderscheid tussen het gesprek in de studeerkamer en het gesprek in het licht van het dagelijkse geloofsleven met haar praktische vragen. Deze lezing is een combinatie van beide. Aan de ene kant is er de setting van een studeerkamer als plek van overweging en nader gesprek en aan de andere kant is er het zoeken naar heel concrete toepassingen voor de vragen van vandaag. Met de uitnodiging om ook eens in de studeerkamer te komen.

Inleiding: de bandbreedte van het Baptisme

Baptist-zijn begint met persoonlijke belijdenis en doop. Maar waar houdt baptist-zijn op? Hoeveel geloofsruimte is er, hoeveel vrijheid staan baptisten elkaar toe?

- Op 26 februari 2009 was er een demonstratie van de Westboro Baptist Church uit de Verenigde Staten bij de begrafeningen van de slachtoffers van een vliegcrash bij Amsterdam. Met uitgebreide aandacht van de pers. Achtergrond van de demonstratie: Elk ongeluk en elke ramp wordt door deze baptisten niet als toeval of het lot gezien, maar als een bewuste 'straf' van God voor de liberale houding tegenover homoseksualiteit. Ik schaamde mij op dat moment voor mijn baptist-zijn.
- Iemand sprak mij op de volgende manier aan: 'Ik hoef jou, als baptist, niet te vragen, of jij voor of tegen abortus en euthanasie bent. Dat spreekt vanzelf.' Ik voelde mij buitenspel gezet.
- Tijdens mijn studie in Rüslikon bleek in het gesprek met de Amerikaanse baptisten, dat het daar geen uitzondering was, dat kinderen van 6 of 7 jaar gedoopt werden. In mijn ogen kwam dat heel dicht bij de kinderdoop.
- In het attestatieverkeer tussen verschillende baptisten gemeenten binnen de unie speelt de vraag of aangegeven moet worden of iemand werkelijk door onderdompeling gedoopt is.

Laat één ding bij voorbaat duidelijk zijn: 'baptist' is geen beschermd beroep. Iedereen kan zich ongestraft 'baptist' noemen. De naam zal vermoedelijk alleen gebruikt worden om aan te geven, dat men op grond van zijn geloof gedoopt is door middel van onderdompeling. Bij het Baptisme gaat het om meer dan een verzameling baptisten. Het betreft een visie op een aantal aspecten van geloof en van gemeente (cq. kerk)-zijn. In die zin is het ook heel lastig om het woord 'bandbreedte' te gebruiken. Ik wil mij in mijn verhaal in de eerste plaats richten op het Baptisme in de Nederlandse situatie. En dan vooral met het oog op twee bewegingen en vragen die van invloed zijn op de bandbreedte.

De eerste is die van het nadenken over vragen van geloof en leven: geloofsopvattingen en ethische regels. Een kwestie van veelkleurigheid, maar tegelijk ook een bron van spanningen en meningsverschil (cq. conflict). De tweede die van de invloed van de evangelische beweging op de inhoud van het Baptisme. Actueel wordt dit in het onderzoek naar het samensmelten van de Unie van Baptisten Gemeenten en de ABC-gemeenten.

Het gaat mij in het bijzonder om de aspecten die een rol spelen bij het bepalen van de

bandbreedte. Ik wil die tegen het licht houden van wat beschouwd kan worden als het eigene van het Baptisme door de eeuwen heen. Daarbij wil ik eerst stil staan bij twee aspecten, die verhelderend zouden kunnen werken in het gesprek: het begrip *'waarheid'* en *'de spanning tussen leer en leven'*. Om die vervolgens toe te passen op de factoren, die in het geding zijn bij het bepalen van een bandbreedte, die in mijn ogen recht doet aan het eigene van het Baptisme.

Het eigene van het Baptisme

Het is goed om eerst het eigene van het Baptisme te verwoorden, zoals dat door de geschiedenis heen tot op vandaag in grote lijnen is vast te stellen. Olof de Vries heeft dat in zijn boek *'Gelovig gedoopt'* uitgebreid gedaan. Ook het Symposium ter gelegenheid van het 400 jaar Baptisme, in 2009 in Amsterdam, stond in het teken van de eigen identiteit van de Baptisten Theologie: *'Doing Theology in a Baptist Way'*.

Samengevat zou je kunnen zeggen, dat het eigene van het Baptisme de volgende kenmerken heeft:

- Het **persoonlijk karakter** van het geloof, zoals uitgedrukt in de doop, het priesterschap van alle gelovigen en het geloofsgetuigenis. Daarbij past ook het zich afzetten tegen geschriften naast de Schrift. Indien er toch sprake is van een geloofsbelijdenis gaat het eerder om een gevoel van geborgenheid dan om een rationele uitleg van het geloof. In die zin is er ook altijd een min of meer gezonde spanning tussen vorm en inhoud, tussen tekst en betekenis, tussen leer en leven. Vaak overwonnen met de spreuk *'Eerst de Heer en dan de leer'*.
- De **Gemeente**, in de betekenis van plaatselijke kerk, als lichaam van Christus. De gemeente als gemeenschap van belijdende gelovigen. Mondig en autonoom als vertegenwoordiging van Christus op aarde, inclusief haar bestaan in gebrokenheid. Organisatorisch is de gemeentevergadering de plaats waar de besluiten genomen worden.
- De **Vrijheid van geloof en geweten**, als leef- en beleefruimte van het geloof binnen de gemeente. Het baptistische vrijheidsbegrip houdt overigens geen verabsolutering in van het geweten van de gelovige enkeling. Binnen de geloofsgemeenschap is ieder lid aanspreekbaar op zijn geloofsopvattingen en levenspraktijk. In die zin speelt de vraag naar herkenbaarheid en bevestiging, niet alleen binnen de plaatselijke gemeente, maar ook binnen de unie. Het zorgt voor de geaccepteerde pluriformiteit, met overigens de daarbij behorende dreiging van polarisatie.
- Het **Geloofsgetuigenis/de zending**, in de vorm van missionair gemeente-zijn op basis van het zendingsbevel: *'zorg toch dat ieder het weet!'*
- Het **Gezag van de Bijbel, als Woord van God**. Er is geen verschil van mening over de vraag of de Bijbel gezag heeft, wel over de wijze waarop dat gezag wordt uitgeoefend. Daarbij speelt naast de bovengenoemde spanning tussen de *'letter'* en de *'geest'*, tussen *'lezen'* en *'verstaan'*, ook het begrip *'waarheid'* een grote rol.

Als je de kenmerken nader beschouwt, wordt ook duidelijk waar de knelpunten liggen, die aanleiding zouden kunnen zijn voor conflict, of die al dan niet als hete hangijzers vermeden zijn/worden. Het betreft de spanning tussen de leer en het persoonlijk (be)leven en de vraag naar de waarheid en de toepassing daarvan op het lezen van de Schrift.

Reden genoeg om deze aspecten nader te bestuderen.

Wat is waarheid? Waarheid als ontmoeting

Het begrip 'waarheid' is al zo oud als het denken van de mens. Zo speelt het ook een rol in de discussie tussen geloofsuitspraken, vaak gericht op de leer. Ik stam nog uit de tijd dat de kerken ruzie maakten over wat beschouwd kon worden als de 'Ware Kerk' en het 'Ware Geloof'. Maar wat is waarheid, als het om geloofszaken gaat?

Hierbij een korte geschiedenis van het woord 'waarheid', uitgaande van de wijze waarop de Bijbel het woord gebruikt in het Hebreeuws (OT) en het Grieks (NT).

In het Hebreeuws wordt voor 'waarheid' het woord 'emet' gebruikt, in de betekenis van 'betrouwbaar', 'vast', 'waarachtig'. Daar valt op te bouwen. Altijd in het licht van de relatie met God. Ons woord 'amen' er van afgeleid.

In het Grieks wordt het woord 'alètheia' gebruikt, in de betekenis van 'onthulling', 'de deksel eraf', 'de zichtbaarheid van een vaak ongrijpbare werkelijkheid'. In de Griekse filosofie, die al ver voor Christus nagedacht heeft over de 'waarheid' wordt het zoeken naar waarheid tot een zoeken naar de sleutel van het bestaan, buiten onze werkelijkheid, achter de zichtbare dingen (rationeel, abstract, meta-fysisch). In het evangelie van Johannes, waarin het begrip het vaakste voorkomt in het NT, wordt dit Griekse begrip gebruikt en wordt het gevuld, in lijn met het Hebreeuwse denken, met de concrete persoon van Jezus: Waarheid in de ontmoeting met Jezus: 'Ik ben de weg, de waarheid en het leven'. Dat is een aanstoot voor de Griekse filosofie.

In de geschiedenis van de filosofie, waarin het wetenschappelijk denken een steeds grotere rol gaat spelen, wordt het begrip 'waarheid' langzamerhand gedefinieerd als zintuigelijke (empirische) waarheid, als feit, als voorwaarde voor het bestaan. De filosofie en de theologie worden van de troon gestoten door de wetenschap. Uiteindelijk wordt het wetenschappelijk waarheidsbegrip dominant. De discussie tussen wetenschap en theologie over God en de waarheid wordt vervolgens gevoerd in begrippen van wetenschapstaal. Dat geldt in de eerste plaats voor het gesprek over het bestaan van God ('Godsbewijs') en vervolgens voor alle 'geschiedenisvragen' uit de Bijbel. Van Schepping tot wonderen en profetie. Wat er gebeurt, is dat hetzelfde woord 'waarheid' gebruikt wordt, maar dat de betekenis ervan verschoven is. We bevinden ons dan in een heel ander taalgebied, ver buiten de Bijbelse boodschap.

Dankzij het lezen, het onderzoeken van de Schriften word je bij de Bijbelse les gehouden. Van het verhaal van God, dat gecommuniceerd wil worden. Waarheid in de ontmoeting met God, als basis voor het bestaan en voor het leven. Geloof in termen van relatie en zingeving.

Geloofswaarheid is niet in de wetenschappelijke feiten te vinden, maar in de manier waarop we ernaar kijken, in relatie met God. In taal van levens-'beschouwing'.

Dit past helemaal bij het eigene van het Baptisme.

Jammer genoeg komen we niet alleen in academische kringen, maar ook in onze eigen kringen veel voorbeelden tegen, waarbij het woord 'waarheid' meer gericht is op het verdedigen van zintuiglijkheid, dan op het vertrouwen van ontmoetingservaringen.

Jannes Reiling heeft in de opleiding ook aan dit aspect aandacht geschonken bij de lessen met betrekking tot het theologische denken. Wij kregen tijdens onze studie Emil Brunner als basis voor het nadenken over baptisten dogmatiek. Brunner neemt als uitgangspunt voor de dogmatiek en het geloof 'Wahrheit als Begegnung'. In de Schriften komt de waarheid tot ons. Daar waar de Bijbel opengaat, waar vragen gesteld kunnen worden aan de tekst en aan onszelf, openbaart zich de Christus van de Schrift en komt Hij ons als de levende Heer tegemoet. In het samen delen van wat ons raakt en wat ons bevraagt. Daarvoor heb je de studeerkamer nodig en de ontmoeting. Zowel met de tekst als met en in de gemeente. Dat maakt bescheiden, maar bevestigt de overtuiging, dat God niet ophoudt met zich te

openbaren in de geschiedenis.

Waarheid als ontmoeting. Dat is geen constructie, of opvatting, die je kunt overnemen, het is een zaak van het hart, van heel het leven. Daar past de doop door onderdompeling bij als een getuigenis van huid en haar, op basis van persoonlijk geloof.

Spanning tussen de leer en het leven

Ook hier zou je kunnen zeggen, dat het gaat om de vraag naar de waarheid. De vraag is dan: kan de waarheid in de leer worden vastgelegd?

In het licht van bovenstaande betekenis van geloofswaarheid is dat in principe wel mogelijk, zolang die leer gevuld wordt met (cq. bevestigd wordt in) het leven. In de kerkgeschiedenis kunnen we zien hoe het gewerkt heeft. Dat is heel leerzaam, maar het voert te ver om daar nu nader op in te gaan

De relatie tussen de leer (als verzameling geloofsopvattingen) en het leven zou je kunnen illustreren met de relatie tussen de regels en het spel.

Regels zijn er om het spel te kunnen spelen. Ze zijn dienstbaar aan het spelen van het spel. Ze worden opgesteld en zo nodig bijgesteld ten behoeve van het spel.

Geloven, daar zijn regels voor te bedenken in de zin van overtuigingen en gedrag.

Bij het 'geloofspel' gaat het om de ontmoeting, de relatie met God en het leven tot Zijn eer. Alles wat daartoe dient zou je de 'regels van het spel' kunnen noemen. Indien iets in de weg staat, of indien het spel uit zicht is, gebeurt er iets met de regels. Als je het gevoel hebt, dat je je alleen nog maar aan de regels moet houden, zonder dat je door hebt om wat voor spel het gaat, krijgen de regels, die bedoeld zijn als 'spel'-regels voor het leven de betekenis van 'strafregels'. Als voorbeelden noem ik de 10 geboden, de regels voor de zondag en bijvoorbeeld de opvattingen over samenwonen. Bij regels kun je altijd de waarom-vraag stellen, die je dan vervolgens leidt naar de inhoud van het 'spel'. Geloofsoverdracht vindt het beste plaats via het gesprek naar aanleiding van de waarom-vraag (bijvoorbeeld van onze kinderen).

De onrust naar aanleiding van de persoonlijke beleving in de zin van 'het klopt toch ergens niet, ik word geraakt' (het verschil in een discussie over opvattingen, of over persoonlijke ervaringen), zorgt voor huiswerk in de verkenning. Met als leidraad 'waarheid als ontmoeting'. Het zoeken ook naar de ontmoeting van de 'God van nu' met de 'God van de Bijbel'.

Het gezag van (cq de omgang met) de Bijbel.

Het gezag van de Schrift wordt niet bepaald door wat er staat maar door wat er bedoeld wordt. Dat wat er staat is het gegeven. Dat is uitgangspunt voor wat er gebeurt in de ontmoeting rond de open Bijbel. Het lezen en het verstaan. Daarin spelen ook de vragen van de lezers een rol. Zo is het Baptisme ontstaan rond vragen van onvrede en het zoeken naar waarheid, in de ontmoeting met God, en met mensen rond de opengeslagen Schrift.

Dat vraagt om Bijbeluitleggers en mensen met vragen. Niet in de zin van vraag en antwoord, maar van vraag en ontmoeting.

Het gaat om een proces. Dat betekent, dat we zuinig moeten zijn met het je toe-eigenen van de betekenis van de woorden 'Openbaring', 'God', 'Heilige Geest' en 'Waarheid'. Voor mij werd het bestuderen van de Bijbel, via kritische exegese en gesprek tot een openbaring.

Teksten kwamen tot leven. Ik geef ter illustratie een paar voorbeelden. Niet om te zeggen: zo moet het gelezen (cq. verstaan) worden, maar zo kun je het ook lezen (cq verstaan)!

Torah: de Wet van Mozes. Met de Wet (=Torah) worden de eerste 5 boeken van Mozes bedoeld. Het verbond tussen God en mens in de vorm van geschiedenis (van heil). Het verbond als Samenspel met spelregels voor het leven. Wanneer het spel uit beeld is, is ook de (heils)geschiedenis uit beeld en krijgen de regels de vorm van geboden en verboden, zonder dat je nog betrokken bent bij de inhoud (samen met God). De bemiddelaars (priesters, schriftgeleerden) worden tot beoordelaars en politieagenten. Er blijven alleen (straf)regels over: de inhoud van het verbond zelf is buiten beeld.

verhaal van Sodom (Genesis 19) en het thema 'homoseksualiteit'. Het verhaal van Sodom heeft met homoseksualiteit op zich niets te maken. Het gaat om verkrachting, als ultieme vernedering van vreemdelingen. Passend bij die cultuur. Overigens, niet alleen bij die cultuur... Het **verhaal van voortschrijdend inzicht in de Bijbel.** In 2 Sam. 24: 1 gaat het over de toorn des Heren. Hij zette David op tegen Israël. In de NBV staat: *'Opnieuw ontstak de Heer in toorn tegen Israël. Hij zette David tegen het volk op'*. In 1 Kron. 21: 1 lezen we: *'Satan keerde zich tegen Israël en zette David aan Israël te tellen.'* De interpretatie van het gebeuren verschuift van 'toorn van God' naar 'Satan'. Voortschrijdend inzicht. Zo zijn er meer teksten, die je liever oversloeg, maar die het verhaal van de ontdekkende mens duidelijk laten zien. Dat geldt ook voor het Nieuwe Testament.

Op de vraag: *'Kritisch de Bijbel lezen is dat wel nodig? Het kan zelfs gevaarlijk zijn. Het gaat niet om wat Paulus aan de Corinthiërs schrijft maar wat God tot ons wil zeggen'*, gaf Reiling het volgende antwoord: *'Wie dat zegt weet het beter dan de Here God zelf, want het heeft Hem behaagd tot ons te spreken langs de omweg van Corinthe en Thessalonica en nog veel meer vreemde verre plaatsen en het is ons niet geraden om deze omwegen af te snijden. Wie voor wil gaan in het uitleggen van de Schrift moet de wegen gaan die de Schrift zelf heeft afgelegd'*. Hiermee wordt ook het belang aangegeven van het kritisch Bijbel lezen en exegetiseren, als uitdaging voor een verdiepende ontmoeting. In woorden van Reiling: 'van oppervlakte- naar dieptestructuur' van de tekst. Met kans op meer mogelijkheden van voortschrijdend inzicht, op basis van de Bijbelse boodschap. Denk aan opvattingen over slavernij, de rol van de vrouw, enz, enz.

Toch ziet Reiling gaandeweg een verschuiving in de wijze waarop ook in de baptisten traditie met het gezag van de Bijbel wordt omgegaan: *'Parallel aan de traditievorming (binnen het Baptisme) valt een verschuiving van het accent waar te nemen in de omgang met de Bijbel, een verschuiving van dynamiek naar de autoriteit, van de beweging naar de vaste stand.'*

Het sacrament van de doop

Voor de meeste Baptisten is dit toch wel het dierbaarste kenmerk van het Baptisme. Maar ook hier kun je, moet je misschien wel, de vraag stellen naar de verhouding tussen de leer van het ritueel (cq. het sacrament) en de betekenis ervan.

In het concept van de grondslag van de gemeentelijke statuten, zoals door de unie in het verleden is opgesteld staat het volgende: De gemeente gelooft en belijdt, dat iemand alleen aan de verlossing, die Christus is, deel kan hebben door persoonlijk geloof en bekering, en dat er van erfelijke of sacramentele zaligheid geen sprake mag zijn. Dat was o.a. het antwoord op de vraag: *'wat gebeurt er met jullie kinderen, wanneer ze ongedoopt overlijden?'*, maar dat geldt ook voor onze eventuele vraag: *'wat gebeurt er met jou als je niet gedoopt bent door onderdompeling?'*

De doop door onderdompeling is bij uitstek het Bijbelse beeld van de doop. Maar ook hierbij geldt de vraag: waar staat het precies voor en wat is er in de kerkgeschiedenis mee gebeurd? Het proces in de kerkgeschiedenis van de volwassendoop naar de kinderdoop heeft alles te maken met de vraag naar de opvatting over de doop in termen van het gezag (cq. de

waarheid) van de handeling zelf, dus los van de persoon om wie het gaat: ex opere operato. Het wil zeggen dat het sacrament werkt 'door het feit zelf dat de handeling verricht is'. Bij het baptisten eigene met betrekking tot de sacramenten past, ook in het licht van het ontmoetingsverhaal, de aandacht voor de doop als teken, dat bevestigd (be-zegel-d) wordt te midden van de gemeente. Maar niet als een losstaande handeling, die kracht in zichzelf heeft. Reiling gebruikt voor de doop de term 'teken-spraak', oftewel de taal van het teken/symbool. De vraag is natuurlijk: hoe noodzakelijk is het symbool van de onderdompeling? Als het om de symboliek gaat, worden er meerdere beelden voor de doop gebruikt in het Nieuwe Testament, die niet perse in onderdompeling uitgedrukt hoeven te worden. Dat geldt zelfs voor beeld van de onderdompeling zelf. Het staat wel voor het beeld van 'begraven worden', maar niet voor 'het met Jezus mee gekruisigd worden'. En daar gaat het toch eigenlijk om? De vraag is nu: kan er op een andere wijze, via een andere zichtbare handeling dezelfde inhoud uitgedrukt worden? Een voorbeeld uit de geschiedenis van de kerk is de martelaarsdood, die als doop erkend werd.

De doop loskoppelen van de gemeente kan niet. De betekenis vereist een herkenning en bevestiging van de gemeente. Vandaar een persoonlijk moment. Maar de vraag is bijvoorbeeld of de handeling nog wel dezelfde betekenis heeft als doophandeling, wanneer het enig doel ervan is, dat je lid wordt van de gemeente. Gaat het dan nog wel om inhoud of alleen nog maar om vorm?

De angst voor het 'ontwateren' van de doop en dus van het Baptisme zou ik met het beeld van het idee van zij-instromers willen wegnemen. Zij-instromers (bijvoorbeeld in de zorg of het onderwijs) veranderen niet de standaardroute, maar worden op basis van hun kwaliteiten geaccepteerd. Er hoeft met andere woorden niets in de statuten (identiteit) veranderd te worden, hooguit een uitzonderingsclausule toegevoegd in het huishoudelijk reglement. Heel praktisch zou je nog in de omgangstaal kunnen spreken van het onderscheid tussen 'lid zijn van een baptisten gemeente' en 'baptist zijn'. Maar ook dan moet je je afvragen of je misschien een dogma aan het bewaken bent, dat meer gericht is op de buitenkant dan op de inhoud van het getuigenis.

Invloed van de evangelische beweging: een beweging van plaatselijk naar landelijk.

Dankzij de evangelische beweging is er weer meer aandacht voor het (be)leven gekomen, als frisse wind van de Heilige Geest door de gevestigde kerken. Persoonlijke ervaringen blijken leeroverstijgend en kerkmuur overstijgend. In die zin vindt het aansluiting bij veel kenmerken van het eigene van het Baptisme. Als gevolg zien we ook in onze kringen meer aandacht voor de persoonlijke beleving en de uitdrukking daarvan. Dankzij de evangelische beweging wordt de impasse in de discussie over 'open' en 'gesloten' avondmaal doorbroken. In de herkenning van elkaar als broeders en zusters, zonder de verdediging van een waarheid. Je zou het kunnen beschouwen als een bijsturing op dit punt in het proces van het Baptisme: weer terug naar je basis.

Iets anders is, of je hiermee alle kenmerken van het Baptisme moet laten opgaan in de evangelische bevlogenheid. Met name als het gaat om het punt van gemeente-zijn. De gemeente is binnen de evangelische beweging veeleer een middel tot evangelisatie en tot persoonlijke geloofsgroei dan een doel in zichzelf.

Het vraagt m.i. om bewustwording, gesprek en ontmoeting rond de kenmerken van het eigene van het Baptisme om beide tot hun recht te laten komen. Ik ben van mening, dat het Baptisme en de evangelische beweging het meeste zijn gediend, wanneer het Baptisme een kerkvorm is, waarbinnen de evangelische beweging ook werkzaam is.

Bij eenzijdige nadruk op de beleving als doel, kan het zijn dat je geen vragen stelt bij de regels.

Het gevaar is dan, dat het geloof in termen van antwoorden en opvattingen door gezaghebbenden verwoord (cq voorgeschreven) wordt, en door de gemeente op basis van de persoonlijke beleving wordt overgenomen, al dan niet als een verplichting gevoeld. Zonder persoonlijke betrokkenheid bij het tot stand komen ervan. En dan kom je in situaties in het dagelijkse leven, wanneer er geen sprake is van persoonlijke beleving, in het zoeken naar geloofszekerheid weer de taal van waarheden tegen in de zin van geloofsovertuigingen. Die dan soms eerder ervaren worden als inspanning, die je ervoor over moet hebben dan als inspiratie en bevestiging van de weg die je aan het gaan bent. Het levert het risico op van een oppervlakkig geloof, dat steeds opnieuw (vaak massale) ervaringsmomenten, en daarnaast goede en bevlogen, als het kan charismatische leiders, nodig heeft om geïnspireerd te worden en te volgen.

De weg van de unie: ontmoeting en mijding

In de recente geschiedenis van de unie is sprake geweest van oprechte bezorgdheid van het Evangelisch Beraad, maar die zag de verdediging van de waarheid eerder in geloofsopvattingen dan in echte ontmoeting, o.a. met het Seminarium.

De Beweging Ruimte is te beschouwen als een poging om ruimte te scheppen voor ontmoeting, uitwisseling en verdieping, maar heeft zich uiteindelijk opgeheven, o.a. vanwege het feit dat er geen sprake kon zijn van een vorm van gemeente-zijn. Het bleef beperkt tot persoonlijke bevestiging en inspiratie en later iets van nostalgie.

In het Nederlands Baptisme heeft altijd het aspect van ontmoeting een grote rol gespeeld. Op de AV's was dat heel duidelijk, maar dat gold ook voor wat de gemeenten onderling betreft via de relatielijnen van Renderloo en de Vinkenhof. We wisten van elkaar. Er waren genoeg dwarsverbindingen.

Dat zijn we wat kwijtgeraakt. Het zijn (een beetje ongenuanceerd gesteld) gemeenten geworden met etiketten en gevoelswaarde. Vaak bepaald door de beeldvorming met betrekking tot de predikant. Naar de grote evangelische gemeenten wordt in veel gevallen met ontzag (cq jaloezie) gekeken, naar de kleinere gemeenten (soms zieltoegend, soms heel eigenzinnig), menigmaal met een bepaalde, niet gelijkwaardige blik. Als dit proces zo doorgaat, zal de richting min of meer bepaald worden door de grote evangelische gemeenten en zal er vroeg of laat een scheiding zichtbaar worden in termen van opvattingen.

Als de ontmoeting verdwijnt, zal er meer nadruk komen op vast te stellen regels.

Als de ontmoeting verdwijnt is het eigene van het Baptisme in het geding.

Het Baptisme is in beweging. Die beweging wordt bepaald door ontmoetingservaringen. Die beweging is afhankelijk van de deelnemers, die in aanmerking komen (cq uitgenodigd worden) voor een ontmoeting, afhankelijk van de wijze waarop de weg naar de ontmoeting gegaan wordt en tot slot afhankelijk van de ervaring zelf, in het licht van de geopende Bijbel.

De Unie: samensmelting met de ABC gemeenten. Een beweging van landelijk naar plaatselijk.

Wat het belang van de unie betreft met betrekking tot de samensmelting, gaat het om de volgende vragen: Welke kaders zijn nodig en voldoende om recht te doen aan het eigene van het Baptisme: om de gemeenten Baptisten gemeente te laten zijn, om ontmoetingsvoorwaarden te creëren, aandacht te geven aan het echt bespreekbaar maken van vragen over geloof en leven, om de onderlinge band te versterken en om elkaar te dienen tot inspiratie en aanvulling?

Ik kan een voorbeeld noemen in mijn eigen plaatselijke situatie: die van Drachten Bethel en Elim. Als Br. Bottenbleij zegt: 'ik kan in mijn gemeente niet een huwelijk bevestigen van een

samenwonend stel, maar ik vind het fijn dat dat in jullie gemeente wel kan', kan dat beschouwd worden als een aanvulling op elkaars gemeente-zijn. Tegelijk ook een prikkel voor beide gemeenten om zowel bij zichzelf te rade te gaan, alsook tot een nader gesprek te komen.

Ik zou het gevoel hebben, dat het ten koste gaat van het baptisten eigene, wanneer geprobeerd wordt om een geloofsbelijdenis op te stellen, als basis voor de samensmelting/fusie met ABC gemeenten. Veeleer zou er gezocht moeten worden naar een verwoording van de kenmerken van het Baptisme als basis voor de samensmelting. Eén van de problemen, die zich voordoet is bijvoorbeeld de geschiedenis van de afzonderlijke gemeenten, met name wanneer ze zich in dezelfde plaats bevinden. Dan helpt het niet om tot een gemeenschappelijke verklaring (cq geloofsbelijdenis) te komen. Dan heeft het alleen kans van slagen in een proces van ontmoeting, persoonlijke en gemeenschappelijke ervaringen en gesprek.

Wat mij betreft kan er alleen sprake zijn van een fusie, wanneer er kaders opgesteld worden, waarin het eigene van het Baptisme tot zijn recht kan komen. Dat kader is er al bij de unie en de rest kan overgelaten worden aan het proces en de vormgeving van de plaatselijke gemeente(n).

Bandbreedte van het Baptisme: wat is er in het geding?

Terugkomend op de vraag naar de bandbreedte van het Baptisme kunnen we ons afvragen wat er allemaal, gelet op bovengenoemde bewegingen, in het geding is. Ik kom tot het volgende rijtje:

1. De vrijheid van persoonlijke geloofsbeleving, wanneer de kaders teveel in termen van een vastgelegde geloofsbelijdenis worden vastgesteld
2. De betekenis van de doop door onderdompeling, inclusief de vraag naar vorm en inhoud.
3. De vrijheid van het geweten, met daarbij als antwoord op de angst voor wildgroei, willekeur en vrijblijvendheid, de vraag naar herkenning en bevestiging in en door de plaatselijke gemeente
4. Het gezag van de gemeente, wanneer dat al dan niet gedelegeerd is naar de kerkenraad (cq. raad van oudsten)
5. De autonomie van de gemeente te midden van de unie, wanneer de kaders teveel in termen van geloofsbelijdenis worden vastgesteld
6. De toepassing van de spreuk 'Eerst de Heer en dan de leer'. Via de achterdeur van de Heer, kan de leer weer worden toegepast. Beide onder het mom van uitleg en gezag van de Bijbel.
7. Tot slot: de opvatting van de waarheid is in het geding. De waarheid als ontmoeting!

Tot slot

Jannes Reiling heeft zich uitgesproken in zijn tijd in zijn geest rond de thema's 'avondmaal' en 'doop.' Hij heeft toentertijd (eind jaren zestig), daarop zoveel negatieve reactie gekregen, dat hij zich vervolgens heeft stilgehouden om over hete hangijzers te spreken. Om de lieve vrede wil, het belang van de gemeenschap, die hij liefhad en het seminarium als leerhuis, dat hij zag als roeping. Gaandeweg heeft hij wel laten zien, waar hij voor stond. Hij heeft daarvan ook de consequenties meegemaakt. In zijn slotcollege heeft hij wat dit betreft nog wel even de dingen in een goede samenhang gebracht: gesprek rond de open Bijbel, de studeerkamer en de

verkondiging te midden van de gemeente. Daar vinden leven en leer elkaar. Daar ligt het geheim van de Waarheid als 'ontmoeting', en als 'openbaring' van God. Daar is de plaats waar de bandbreedte van het Baptisme ontdekt, ervaren en bevestigd kan worden. En bovenal: gewaarborgd. Het zij zo!

Geraadpleegde literatuur

1. Olof H. de Vries, *Gelovig Gedoopt. 400 jaar baptisme, 150 jaar in Nederland*. Kampen: Kok, 2009.
2. *'Doing Theology in a Baptist Way'*, verslagboek van het gelijknamig symposium op 16 april 2009 te Amsterdam, op te vragen via www.baptisten.nl.
3. J. Reiling, *Heden en Toekomst. De weg van de baptistengemeenten in de jaren tachtig*. Bosch en Duin, Unie van Baptisten Gemeenten, 1980.
4. J. Reiling, *Eén doop*. Rede uitgesproken bij de opening van de tiende cursus van het Seminarium, op zaterdag 16 september 1967.
5. J. Reiling, *'Bijbel en Gemeente'*, afscheidscollege ter gelegenheid van zijn aftreden als rector van het Seminarium, op 4 april 1987. In: H. Bijleveld (eindred.), *een Seminarium als Roeping*. Leeuwarden, Friesch Dagblad, 1987.
6. Piet Brongers, Sietzo Dijkhuizen (red.), *Ruimte: Bijdrage of Bedreiging*. Drachten, Beweging Ruimte, 2004
7. F.J. Pop, *Bijbelse woorden en hun geheim*, 's Gravenhage, Boekencentrum, 1964 (herdruk: 2003)
8. Emil Brunner, *Wahrheit als Begegnung*, Zurich, Zwingli Verlag, 1963